

Ve keza kâinatta intizam ve ittırad hüküm-fermadır.

Ve keza kâinatta intizam ve ittırad hüküm-fermadır. Bu iki sıfat, mutasarrıfın vahdetine ve bir olduğuna şehadet etmekle **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** hakikatini ilan ediyor.

Kâinatta “intizam” ve “ittırat” hüküm fermandır. Kâinatta iki hakikat, her tarafta hükmünü sürer: Biri intizam, diğeri ittırat.

İntizam; tertip, düzen, yerli yerindelik demektir.

Üstad’ımızın ifadesiyle; “Ve keza terkip ve mürekkebatta görünen intizam, o mürekkebatdaki her zerrenin lâıyk mevziine konulmasıyla hasıl olmuştur.” Katre

İttırat ise yine tertip ve düzenle alakalıdır; fakat ayrıca “süreklilik” manasını taşır. Yani arkası arkasına, peşi peşine gelme; devamlılık, kesintisiz işleyiş demektir.

Demek ki intizam, kâinatta her şeyin ölçüyle, tertiple, bir nizam içinde yaratıldığını gösterir.

İttırat ise bu düzenin “yaratılıp bırakılmadığını”, devam ettirildiğini; sistemin tıkr tıkr işlediğini ilan eder.

Bunu insan, önce kendi üzerinde görür. Vücuttaki organların yerli yerinde olması intizamdır. Sağ ve sol kolun yerlerinin değiştiğini bir düşünün. Ön diş ile arka dişlerin yer değiştirdiğini hayal edin? Bunun hayali bile insanı endişeye sevk etmektedir. Halbuki vücuttaki âzâların yerleri, muntazam bir ölçü ve tertiple yerleştirilmiş hepsi yerli yerindedir. İşte bu intizamdır.

Fakat daha dikkat çekici olan, o düzen ve intizamın sürdürülmesidir. İntizam bir kere kurulabilir; fakat o intizamın “devam ettirilmesi”, o sistemin tıkr tıkr yürütülmesi, ittıratın manasıdır. Hatta bu yönüyle ittırat, intizam kadar hayret vericidir.

Kalbimize bakalım: Kalp, yumruk kadar bir et parçası gibi görünse de aslında kas dokusudur. Dakikada yaklaşık 70 defa atar. Kapakçıklarıyla, odacıklarıyla, iki yönlü bir pompa gibi çalışır; vücuda kan pompalar. Kalbin bir defa yaratılması intizamı gösterir; fakat asıl hayret, o düzenli atışın kesintisiz sürmesidir. Bu ittıratır.

Bu noktada verilen rakamlar insanın zihnini daha da hayrete düşürür: Kalbin yılda yaklaşık

37 milyon defa attığı, bir ömürde aşağı yukarı 2,5 milyar defa atabileceği ifade edilir. Bir ömürde 300 milyon litre kanı pompalar. Hatta bu kadar kan, 10.000 adet petrol tankerine doldurulabilir. Burada mesele sadece “kalbi yapmak” değildir; o kalbe hükmetmek, o düzenli çalışmayı hiç aksamadan sürdürmektir.

Bu hakikate, askerî bir misalle bakalım: Bir komutan askerleri sıraya dizer; bu intizamdır. Fakat asıl zor olan, o sıradaki hareketin birlikte ve uyum içinde devam ettirilmesidir. “Hadi yürü” denildiğinde biri sağ, biri sol atsa düzen bozulur. “Dur, tekrar! Hep beraber aynı anda!” denildiğinde, o intizam tekrar kurulmaya çalışılır. Bunun için devamlı bir disiplin ve süreklilik gerekir. İşte ittirat, bu kesintisiz uyumu ve devamlılığı hatırlatır. Elbette Rabbimiz için ikisi de kolaydır; fakat insana bakan cihetiyle birşeyi yapmak kadar onu devam ettirmekte mühimdir.

Vücudun bir başka şahidi de kemiklerdir. İnsanda 206 kemik vardır. Kemikler olmadan vücudun düzeni, o sistemin sürekliliği devam edebilir mi? Edemez. Üstelik kemik, kırıldığı zaman kendini tamir edebilen bir özelliğe sahiptir. Doktorun yaptığı iş bile sınırlıdır: Filme bakar, kırığın yerini tespit eder, parçaları hizalar. Fakat ondan sonrası “kendiliğinden” yürüyen bir süreç gibi görünür.

İşte burada intizam ve ittirat, bambaşka bir sahnede yeniden görünür: Kırık olan bölgede hemen bir kan pıhtısı oluşur; sonra bu pıhtı sertleşir ve kemikleşir. Bu, kaynak yapmaya benzetilir. Kaynakçı, iki parçayı birleştirir; kaba bir kaynak çıkar, ama iş bitmez. Sonra o fazlalıklar düzeltilir, tıraşlanır, yontulur. Aynen bunun gibi, vazifeli hücrelerin “kaba kaynağı” yaptıktan sonra geri çekildiği; başka hücrelerin bir heykeltıraş gibi o fazlalıkları yontup kemiği eski formuna getirdiği ifade edilir. Hatta iki-üç sene geçse bile, o bölgedeki hücrelerin hâlâ vazife başındadır. Bu sistem kendi kendine kurulup yürüyen bir rastlantı değildir.

Bu düzen ve süreklilik, sadece insanda değil, kâinatın her tarafında hükmünü sürer. Hayvanlar âlemine bakıldığında da aynı hakikat görünür. Mesela sinek... Küçük bir mahlûk, fakat kanat çırpma hızı olarak “saniyede 500 defa” gibi bir rakam zikredilir. Bu, insana “nasıl bir motor takılmış” dedirtir. Hatta “hiç sinek görmemiş olsak; kar tanesi boyutunda bir böcek tasarlasak ve ona saniyede 500 defa kanat çırpma özelliği vermek istesek, bunu neye benzetir, nasıl hayal edebiliriz? Uçağa benzetmek istense bile, bu ölçekte böyle bir işleyişin insan eliyle imkânsızlığı ortadadır.

“Eğer âlemde kuşlar veya sinekler uçmasaydı uçmak fikri insanın aklına bile gelmezdi”. İnsan, uçmayı bu canlılardan ilham alır. “Bilim diyor ki, böyle bir böcek tasarlamak mümkün değildir; bu kadar frekans, bu kadar titreşim ve bu kadar küçük ölçekte böyle bir hareket mümkün değildir, diyerek aslında sanatın muhteşemliğini itiraf etmektedir.

Sineğin sadece kanadı değil, gözü de hayret verici bir misaldir. “Kaç tane gözü var?” sorusuna sineğin gözünde bir tarafta 4000, diğer tarafta 4000 olmak üzere toplam 8000 petekli bir yapıdan bahsedilirdir. Bu petekli yapı sayesinde sinekler çok farklı açılardan görür.

Üstelik o gözden gelen bilgiyi sinirler vasıtasıyla beyne ulaştıran, orada anlaşılır bir görüntüye dönüştüren bir sistemin vardır. Küçük bir ölçekte, muazzam bir düzen ve sürekli bir işleyiş...

Bütün bu misallerde, **“intizamı ve ittıradı”** görmeliyiz. Mesele okumak ve geçmek değildir; hakikati görmek, hazmetmek, zihinde pencereler açmaktır. Bu dersin hedefi, insanın baktığı her yerde intizam ve ittıradı görmesi; kâinatta tasarruf eden Zât'ın vahdetini idrak edip “Lâ ilâhe illâ Hû” hakikatini zikre dönüştürmesidir. Tefekkürle görülen hakikat insanı secdeye yapıştıracak bir marifete ulaştırır.

Bitkiler âlemine bakalım: Bir yaprağın 1 milimetre karesinde 500.000 klorofil molekülü bulunduğu; bu sistemin ışık geldiğinde çok yüksek bir hızla iş gördüğü; karbondioksit alıp oksijen verdiği botanik ilminin tespitleridir. Canlılar oksijeni alır, karbondioksit verir; o karbondioksitin yeniden oksijene çevrilmesi gerekir ki bu vazifeyi bitkiler görür. Bu nedenle, “bitkiler çalışmasa düzen bozulur”.

Hatta “hava kirliliği arttığında, oksijen oranı azaldığında bitkiler çalışma hızını arttırmaktadırlar” Görünüşte şuursuz ve iradesiz bu varlıklar âlemin nizamını muhafaza eden bir düzen içinde çalıştırılmaktadırlar. “Hayatları yok, ilimleri yok, iradeleri yok, kudretleri yok”. Neticenin büyüklüğü ile sebebin küçüklüğü karşılaştırıldığında: Sebepler âdi, neticeler çok âlîdir. Evet üzerine basılıp geçilen bir yaprağın içine “Allah bir fabrika kurmuştur”

Ardından su misalini düşünelim: Su H₂O'dur; yani iki hidrojen ve bir oksijen atomunun hassas dengesiyle meydana gelir. Hidrojen yanıcı, oksijen yakıcı bir gazdır. Bu iki unsur serbest halde bir araya gelse patlama ve yangın olur. Fakat Rabbimiz, bu zıt özellikteki atomları öyle bir ölçü ve tertiple birleştirmiş ki ortaya hayat kaynağı olan su çıkmış. Üstelik bu suyu bulutlardan indirip, buharlaştırıp, tasfiye ettirip yeniden taze olarak yeryüzüne gönderen bir sistem kurmuş. İşte Vâkıa Suresi'nde geçen

ءَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا
فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ

“Onu buluttan siz mi indiriyorsunuz, yoksa Biz mi indiriyoruz? Eğer dileseydik o suyu acı kılardık; şükretmeyecek misiniz? Vâkıa Sûresi 69-70. Ayet

ayetleri, bu hakikate çok kuvvetli bir şahittir. Bu ayetlerle anlıyoruz ki insan, suyun ne sahibi ne de hakiki müdebbiridir; bütün bu döngü, Rabbimizin birliğini en güzel şekilde anlatmaktadır

Şimdi bütün bu delillerin özüne gelelim. Kâinata her yerde gözümüze çarpan iki büyük hakikat var: **intizam** ve **ittirat**. İntizam, her şeyin yerli yerinde, ölçülü ve dengeli yaratılmasıdır. İttirat ise o düzenin hiç durmadan sürdürülmesidir.

Bu iki sıfatı doğru okuyan insan, ister istemez mutasarrıfın vahdetini görür. Çünkü böyle bir tertip, ancak her şeyi kuşatan tek bir ilimle mümkün olur. Böyle bir devamlılık, ancak nihayetsiz bir kudretle ayakta tutulur. İkinci bir el karışsa, kâinat matemhaneye döner; ölçü bozulur, nizam dağılır.

Bir sineğin gözüne binlerce petekli mercek koymak kolay bir iş gibi görünebilir. Ama sadece o gözleri yapmak yetmez. O sineği uçuracak havayı, o havayı temizleyecek oksijeni, onu besleyecek rızık, neslini devam ettirecek kanunları da birlikte kurmak gerekir. Bir parçayı bütünden ayırmak mümkün değil. Demek ki sineğin gözündeki sanat, bütün kâinatla bağlanmıştır.

Bu yüzden hüküm çok açıktır: Oksijenin sahibi kimse, hayatın sahibi odur. Yapraklarda fotosentezi yaptırıp âleme oksijen üreten kimse, bütün canlıların sahibi odur. Atmosferi ölçüyle tutan kimse, yeryüzündeki her nefesi veren de odur. Güneşi bir lamba gibi göğe asan kimse, kalplerimizi çalıştıran damarları, sınırları, hücreleri idare eden de odur. Galaksileri birbirleriyle çarpıştırmadan döndüren kimse, en küçük atomdaki hareketi dahi tanzim eden aynı Zât'tır. İntizamdan çıkan mühür budur: **Lâ ilâhe illâ Hû.**

Bunu daha sade bir misalle düşünelim:

Bir şehri idare eden vali bir tane olur. İki vali olsa kararlar çatışır. Bir fabrikanın müdürü bir tane olur. İki müdür olsa üretim durur. Bir ordunun kumandanı bir tane olur. İki kumandan olsa asker kime itaat edeceğini şaşırır. İşte kâinat da böyle bir ordu ve fabrika gibidir; bütün emirler tek bir merkezden gelir.

Sonra nazarımızı kendi bedenimize çevirelim:

Bir lokmayı ağızımıza atmak bizim işimiz. Ama o lokmayı mideye indiren, tükürüğü akıtan, kanı hücrelere dağıtan, böbreği çalıştıran kim? Aynı anda milyarlarca işlemi kim yürütüyor? Eğer bu işleri hücreye, atoma vermeye kalksak, binlerce şuursuz ilahı kabul etmek gerekir. Oysa hakikat tek bir Zât'ı ister.

Zerrede de, atomda da aynı düzeni görmek lazım.

Mikronlar seviyesinde işleyen nöronlara, göze bağlı yüzbinlerce sinire, saniyenin onda biri kadar kısa anlarda gerçekleşen faaliyetlere bakalım. Bu kadar ince bir ilim, bu kadar hassas bir muvazene, bu kadar kesintisiz bir ittirat ancak Allah'ın rububiyetiyle mümkün olur.

Demek ki bütün misaller bizi aynı kapıya getiriyor:

Kâinat baştan sona tevhidin parlak levhasıdır. Her şey üzerinde Allah mührü var. Bizim vazifemiz bu mühürleri görüp, mevcudatın sessiz zikrine kendi dilimizle iştirak etmektir. Görmekle başlayan zikir, kalpte imana; iman da muhabbet ve haşyete dönüşür.

Şunu unutmayalım: Allah'ı sevmenin yolu O'nu bilmekten geçer. Allah'tan korkmanın yolu da yine O'nu tanımaktan geçer.

Öyleyse bu dersin asıl gayesi nedir? Tefekkürle kâinat kitabını okumak, Rabbimizi tanımak ve hayatımıza istikamet vermek. Cenâb-ı Hak görmeyi, anlamayı ve o marifet tohumlarını kalplerimizde yeşertmeyi hepimize nasip etsin. Âmin.